سەدەیەک جینۆسایدی بەردەوام و، چارەنووسی بزووتنەوەی باکووری کوردستان لەسایی ڕێبەریی پارتی کرێکارانی کوردستاندا!

نووسینی: سیروان کاوسی

10/11/2010

مەحموود ئەسعەدبەگ وەزیری دادی تورک(1*) :

بڕوا و تیۆری من ئەمەیە: "با دۆست و دوژمن، تەنانەت با چیاکانیش بزانن کە تورک سەرداری ئەم وڵاتەیە و، ئەوەی لە خوێن و ڕەگەزدا تورک نەبێ، لەمافێک زیاتر هیچی تری نییە، ئەویش ئەوەیە، دەبێ نۆکەر و کۆیلەی تورک بێت. ئێمە لەوڵاتێکداین، لەهەموو دنیا زیاتر ئازادیی تێدایە، ئێرە تورکیایە! هیچ دەرفەتێک لەمە زیاتر و گەورەتر بۆ ناتورک ڕوونادات. دەبینن من سۆز و هەستی خۆم لەکەس ناشارمەوە، با نوێنەرەکانتان هەر بیروڕایەکیان هەیە بێن دەریببڕن!".

پاش کۆتاییهاتنی "پەیمانی لۆزان" لەساڵی 1923و، دڵنیابوونی کاربەدەستانی ڕژێمی تازەدامەزراوی تورکیا بەسەرۆکایەتیی **مستەفا کەمال (ئەتاتورک)**، سەبارەت بەپشتگوێخستنی سەربەخۆیی کوردستان لەلایەن زلهێزەکانی سەردەمەوە، کە نەتەوەی کورد و نیشتمانەکەیان لەنێوان پێنج ڕژێمی دیکتاتۆر و دژ بەئازادیدا دابەشکرد، مستەفا کەمال و داروودەستەکەی بەمەبەستی سەقامگیرکردنی دەسەلاتی سیاسییان بەسەر سنوورەکانی تورکیا کە بەشێکی گەورەی خاکی کوردستانی پێبڕابوو، بناخەی سیستەمێکی سیاسیی ڕەگەزپەرستانەیان

بەئیدۆلۆژیی تورکچێتییەوە داڕشت، کەبەپێی ئەوە، نەتەوەی کورد و نەتەوەکانی ناتورکی دیکە دەبوو لەنێو ئەو جوگرافیا سیاسییە نوێیەدا بتوێنەوە کەنێوی تورکیای لێنرابوو.

لەوساتەوە حکوومەتەکانی یەک لەدوایەکی تورکیا، بەپێڕەویکردنی بیروباوەڕی ڕەگەزپەرستانەی مستەفا کەمال، سیاسەتی پاکتاوکردنی ڕەگەزیی کوردیان بەڕێوەبردووە. قوڵاچۆسامناکەکانی پاش سەرکوتکردنی **شۆڕشەکانی شێخ سەعیدی پیران و ئیحساننووری پاشا و سەیدڕەزا دەرسیم لە ساڵەکانی 1925 بۆ 1938** کە بەهۆیانەوە پتر لەملیۆنونیوێک کورد تێداچوون و، سەدانهەزاری دیکەش لەزێدونیشتمانی خۆیان دوورخرانەوە، پاشان بەکارهێنانی جێنۆسایدی کولتووری و ئابووری و مێژووی و شاڵاوی گرتن و شکەنجە و تیرۆر و تۆقاندن، تاکو ئەمڕۆ کە لەسەرەتای هەزارەی سێیەی زایندا دەژین، بەرامبەر نەتەوەی کورد و نیشتمانەکەی، پێڕەوکراون و دەکرێن.

لێ، سەرەڕای بەکارهێنانی هەموو شێوازێکی نامرۆڤانە لەلایەن تورکیاوە، نەک هەر نەتەوەی کورد لەنێو ڕەگەزی تورکدا نەتوایەوە، بەڵکو ئەوڕۆکە بزاڤێکی بەرفرە و مەزن و بێوێنەی جەماوەریی لەسەرتاسەریی باکووری کوردستان سەریهەڵداوە. شار و شارۆچکە و گوندەکانی کوردستان، هەروەها ئەو شار و مەڵبەندانەی تورکیا کە بەهۆکاری سیاسی و کۆمەڵایەتییەوە لەسەردەمەجیاجیاکاندا کوردیان لێ نیشتەجێکراوە، بەتێکڕا بوونەتە گۆڕەپانی بزاڤ و خۆپێشاندانی جەماوەریی لەدژی ڕژێم و سوپا و داودەزگەی سەرکوتکەری تورکیا. هەست و بیری یەکبوون و یەکێتی و هاوچارەنووسی و بیروباوەڕی نەتەوەیی، لەم بەشەی نیشتمانەکەماندا لەپەرەسەندنی بەردەوامدایە و، ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ داخوازییەکانی جەماوەری کورد، زیاتر نێوەرۆک و چەمکی نەتەوەیی وەردەگرێت.

ئاشکرایە، چاوکانیی پەرەسەندنی ئەم هۆشیارییە نەتەوەییە، دەگەڕێتەوە بۆ خەبات و چالاکیی بەردەوامی **پارتی کرێکارانی کوردستان،** کە بەهەڵگیرسانی شەڕی چەکداریی لەدژی ڕژێمی داگیرکەری تورک لەساڵی ١٩٨٤دا، بەرە بەرە جەوی ترس و شەوەزەنگ و ڕەشەکوژی و تۆقاندنی شکاند، کە ڕژێمی تورک و سوپادڕندەکەی دەیان ساڵ بوو بەسەر باکووری کوردستاندا سەپاندبوویان. شانبەشانی ئەمەش، دامەزراندنی بنکە و کۆڕوکۆمەڵەی فەرهەنگی و مرۆڤی و ڕۆشنبیریی لەدەرەوە و لەنێوخۆی وڵات و سازکردنی ڕێکخستنی حیزبی لەنێو چین و توێژەکانی جەماوەر، هەروەها کردنەوەی کەناڵی ئاسمانی "Med Tv" کە شۆڕشێکی فەرهەنگی و ڕۆشنبیریی کوردیی لەسەرتاسەری کوردستان پێکهێنا، زەوینەی خۆشکرد کە چینی تێکنۆکرات و خوێندکار و ڕۆشنبیران و نیشتمانپەروەرانی کورد بەگشتی، لەشارەکانی باکووری کوردستان و لەتورکیا، زات بدەنەبەرخۆیان و، ڕاستەوخۆ بەشداری لەچالاکی و خەباتی حیزبی و مرۆڤی و ڕۆشنبیریی کوردیدا بکەن. ئەمەش لەڕەوتی خۆیدا بوو بەهۆی

خولقاندنی ئەم بارودۆخەی ئەمڕۆ کە کۆمەڵانی خەڵک لەشار و لەدێ، بەئاشکرا و بەبێترس و سڵکردن، داوای مافی سیاسی و نەتەوەیی خۆیان دەکەن. لەبەر ئەوە شانازیی پێکهێنانی ئەم دۆخە گەشە سیاسییە، بۆ **پارتی کرێکارانی کوردستان و سەرۆکەکەی (رێزدار عەبدۆللا ئۆجەلان)** دەگەڕێتەوە و، وەک لاپەڕەیەکی گەش لەمێژووی خەباتی پارتی کرێکارانی کوردستان و، بزاڤی رزگاریخوازیی گەلەکەمان لە باکووردا تۆماردەکرێت.

ئەمساڵ (2010ی زاینی)، خەباتی نوێی رزگاریخوازیی گەلی کورد کە بەشۆرشەکەی شێخ عوبەیدوڵڵا شەمزینییەوە دەستپێکرا، سەدوبیست و پێنج ساڵی تێپەڕکرد. بەدرێژایی ئەم مێژووە پڕکارەساتەی کورد، دەیان راپەڕینی گەورە و بچووک لە کوردستان بەرپاکراون. چەندین جاریش کورد توانیویەتی سەرکەوتنی سیاسی و سەربازیی بەشێوەیەکی کاتی دەستخات، بەڵام بەدرێژایی ئەم سەدوبیستوپێنج ساڵە و پێش ئەوەش، بەربەرەکانێکردنی گەلی کورد، هیچکاتێک بۆماوەی 26 ساڵ نەیتوانیوە لەدژی داگیرکەرێکی خوێنرێژی درێژە بکێشێت. لەهیچ کات و سەردەمێکیشدا گەلی کورد نەیتوانیوە لەپێناو گەیشتن بەئامانجەکانیدا، بەوێنەی ئەمڕۆ یەکڕیزی و یەکگرتوویی خۆی بپارێزێت، کە ئەمە جێی دڵخۆشی و سەربەرزییە، هاوکات سەرۆکایەتیی باکووری کوردستان کە خەباتی گەلەکەی سەرپەرشتیدەکات، لەهەرکات و سەردەمێکی دیکە پێویستە هەست بەمەترسیی زیاتر بکا و، هۆشیاربێت کە رژێمی داگیرکەری تورک و هاوپەیمان و هاوبەرژەوەندەکانی لەنێوچەکە، نەتوانن لەرێگەی پیلانگێڕیی بەردەوامیانەوە، ئەم بزووتنەوە مێژووییەی کورد تووشی شکست بکەن و، نەهێڵن کورد کۆتوزنجیری کۆیلەتی بپسێنێت، کە لەپەیمانی لۆزانەوە تاکو ئەمڕۆ لەمل ودەستوپێی ئالاوە.

پاش نووسینی ئەم چەند دێڕەی سەرەوە سەبارەت بە خزمەتی گەورە و مێژوویی پارتی کرێکارانی کوردستان لەزیندووکردنەوەی هەستی کوردایەتی لەباکووری کوردستان، لێ کەمایەسییەکی گەورە کە لەرامیاریی پێ کێ کێ دا بەدیدەکرێت ئەوەیە، ئەم پارتە خاوەنی ستراتیژ و بەرنامەیەکی رۆنی نەتەوەیی و کوردستانیی، نییە! لەباتی بەرزکردنی درۆشمی مافی دیاریکردنی چارەنووس بۆ گەلی کورد وەک داوایەکی رەوا و یاسایی، رۆژێک باس لە پرۆژەی سازکردنی فدراسیۆنی رۆژهەلاتی ناڤینی ئازاد و دێمۆکرات دەکا. رۆژێک باسی دێمۆکراتی لەتورکیا دەهێنێتەگۆڕێ و، داوای زیندووکردنەوەی بەندەکانی پەیمانی لۆزان دەکا و، سازبوونی حکوومەتی کوردی لەباشووری کوردستان بەمەترسی بۆسەر یەکێتیی خاکی تورکیا و پشێوی لەناوچەکە ناودەبا، رۆژێکیش داوا لە پارتی کۆمەڵگەی دێمۆکراتی دەکا، کە لەگەڵ "چەپی تورک" دا یەکبگرێت!؟ ئەورۆکەش باس لەدامەزراندنی کۆنگرەیەکی نەتەوەیی کوردستانیی دەکات. هاوکات لەزمانی "پژاک" و، بەناوی "پژاک" (پارتی ژیانی ئازادی کوردستان) ەوە، داوای ئاگربڕ و کردنەوەی گوتوبێژ لەگەڵ دڕندەترین وپاشکەوتووترین رژێمی سەردەم - کۆماری مرۆڤخۆر و دوژمن بەکوردی ئیسلامیی ئێران دەکات.

ئەم هەڵوێست و روانگە لەیەکنەچووانەی سەرۆکایەتیی پ ک ک، کە لەزمانی **رێزدار عەبدوڵڵا ئۆجەلان**، یان باشترە بڵێین بەنێوی ئەوەوە بڵاودەکرێنەوە، لای شارەزایانی سیاسی و نیشتمانپەروەرانی کورد و دنیای دەرەوە، ئەم پرسیارەی دروستکردووە کە بەڕاستی پ ک ک لەکام روانگە و ئیدۆلۆژی سیاسی ولەپێناو چ ئامانجێکی سیاسیدا شەڕی رژێمی تورکیا دەکا و، ئاکامی ئەم بزووتنەوەیە بەرەوکوێ دەبات؟

پارتی کۆمەڵگەی دێمۆکراتی بەسەرۆکایەتیی **رێزدار ئەحمەد تورک و ئامینە ئایدال و لەیلازانا و ئۆسمان بایدەمیر** و بەگشتی ئەو کەسانەی کە سەرۆکایەتیی بزاڤی جەماوەریی کورد لەنێوخۆی باکووری کوردستان دەکەن، تاکو ئێستا بۆ راگرتنی یەکێتیی ریزەکانی گەلەکەیان پشتگیریی ئەم هەڵوێستە لەیەکنەچووانەیان کردووە. بەڵام بەدڵنیاییەوە، زۆر ناخایەنێت، نەبوونی ستراتیژ و پلاتفۆرمێکی نەگۆڕی نەتەوەیی کە کۆمەڵانی گەلی کورد لەدەروی دروشم و بەرنامەیەکی رۆشن و دیاریکراودا کۆبکاتەوە، گەل و سەرۆکایەتییەکەی تووشی سەرلێشێواویی سیاسیی دەکا و، ئەوەی لەونێوەدا سوودی لێدەبینێ، رژێمی داگیرکەری تورکیایە، کە ساڵانێکە لەهەلێک دەگەڕێ ئەم خەباتەمەزن و یەکڕیزییە تاکهەڵکەوتووەی باکووری کوردستان لەنێوبەرێت.

ماوەیەکی نادیارە، کۆبوونەوە و دیداری نهێنیی لەنێوان رژێمی تورک و نوێنەرانی پ ک ک دا دەستیپێکردووە. دەسەڵاتی نوێنەرەکانی هەردوولا و ناوەرۆکی کۆبوونەوەکان لەچ ئاستێکدان؟ ئەوە جارێ کەس نایزانێت! پ ک ک و سەرۆکایەتیی بزووتنەوەی باکوور، ئەگەرچی لەوتە و نووسیندا وای پێشاندەدەن کە لەکاری سیاسی و دیپلۆماسیدا لەهەموو پارتی و رێکخراوەکانی پێشوو و ئێستای کوردستان کارامە و شارەزاترێکن، لێ ئێمە لەکردەوەدا هیچ جیاوازییەک نابینین. نەتەوەی کورد دەیان ئەزموونی تاڵ و دڵتەزێنی لەشانۆگەریی "مذاکرات" و "مفاوضات"ی نێوان داگیرکەران و لایەنەکانی کوردیدا هەیە، کە لەهەموویاندا کورد تووشی شکان و کارەسات بووە. بۆنموونە وتووێژەکانی نێوان کورد و تورک لەسەرەتای دروستبوونی تورکیای تازە و، دوای رووخانی ئیمپراتۆریی عوسمانی، وتووێژەکانی دەیان جارەی نێوان سەرۆکایەتیی باشووری کوردستان و رژێمەکانی عێراق، وتووێژەکانی نێوان رژێمی حەمەڕەزاشا و کۆماری کوردستان و، دواتر کۆماری ئیسلامیی ئێران و کوردی رۆژهەڵات، بەتایبەتیی لەگەڵ حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران، لەهەرهەموویاندا دەوڵەتانی داگیرکەر ئەگەر نەیانتوانیبێ لەڕێگەی شەڕەوە بزووتنەوەی کورد دامرکێنن، پەنایان بردووەتە بەر شانۆگەریی وتووێژ لەگەڵ کورد و بۆماوەیەک بەدانی

وادەوبەڵێنی درۆ، زەوینەیان خۆشکردووە بۆ تێکدانی چوارچێوەی بزووتنەوەکە و، جارێکی دی شەوەزەنگ ودیکتاتۆرییان بەسەر گەلی کورددا سەپاندووەتەوە.

ئەمە لەلایەک، لەلایەکی دیکەوە، تاکەی دەبێ سەرۆکایەتیی کورد نەتوانێت پاش دەیان ساڵ خەبات و قوربانی وماڵوێرانیی، کێشەی نەتەوەکەی بکات بەکێشەیەکی نێونەتەوەیی. لەباتی کۆبوونەوەی نهێنیی لەگەڵ داگیرکەران کە بەداخەوە بەشانازیشەوە دەیگێڕنەوە، کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکان و وڵاتانی دیمۆکرات وەک چاودێر و نێوبژیوان بکەن بەلایەنی سێیەمی گفتوگۆکان و، بەردەوام نەتەوەی کورد لەچۆنێتیی ئەنجامی وتووێژ و، ناوەرۆکی ئەو مادە و خاڵانەی باسیان لەسەر دەکرێن ئاگادار بکرێن، لەورێگەیەوە دنیای دەرەوەش لەناوەرۆکی کۆبوونەوەکان و، نیازپاکیی (حسن نیت) هەردوولا تێبگەن، بەوەش پشتیوانییەکی نێونەتەوەیی بۆ کورد دروستبکەن.

ئاشکرایە داگیرکەرانی کوردستان زۆر باش لەم بابەتە تێگەیشتوون و، هەمیشە ویستوویانە وتووێژەکانیان لەگەڵ کورد بەنهێنی و، بەشاراوەیی بێت، بۆ ئەوەی نیازناپاکی و فرتوفێڵیان ئاشکرانەکرێ، هاوکات رێنەدەن لایەنی سێیەم بەنیازی چارەسەرکردنی کێشەی نێوانیان لەکۆبوونەوەکاندا بەشداربێت. ئەمەش زیانی گەورەی بەکێشەکەمان گەیاندووە و تاکو ئەمڕۆ، کێشەی کورد وەک کێشەی نێوخۆیی ئەو وڵاتانە چاولێکراوە کە کوردستان بەسەریاندا دابەشکراوە.

لەئالیی دیکەوە، بیری دامەزراندنی سیستەمی سوسیالیزمی مۆدێرن و پێکهێنانی کۆنفیدرالی دیمۆکرات لەرۆژهەڵاتی ناڤین کەماوەی چەند ساڵێکە لەلایەن سەرۆکایەتیی پی کێ کێ وە، بانگەوازی بۆ دەکرێت، لەگەڵ ئیدۆلۆژی و کولتووری رەگەزپەرستیی تورکیدا، چۆن لەگەڵ یەکدیی دەگونجێن، کە بتوانن لەچوارچێوەی جوگرافیایەکی سیاسیی هاوبەشدا پێکەوە بژین و سیستەمی سیاسی و کۆمەڵایەتیی وەکیەک ببەن بەڕێوە؟! ئەمانە و زۆر پرسیاری دیکە، بێگومان بۆ نەبوونی ئامانج و ستراتیژی نەتەوەیی و، بۆ ئەو سەرلێشێواوییە سیاسییە دەگەڕێتەوە کە لەهەموو بەشەکاندا سەرتاخواری بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردی داگیرکردووە.

پی کێ کێ و سەرۆکایەتیی باکووری کوردستان، لەنێوان "سێ رێیانی" سیاسەتی پێکەوەژیان لەگەڵ تورک و، درێژەدان بەبیروباوەڕی چەپ و دژایەتیکردنی دنیای ئیمپریالیستی و، بیری دامەزراندنی دەوڵەتی کوردیی، دەبێ یەکیان هەڵبژێرێت. بۆ ماوەیەکی زۆر ناتوانرێ بەپێی بارودۆخی کات ورۆژ جێگۆڕکێ بەم سێ هەڵوێستە جیاواز لەیەکە بکرێت. پشتیوانیی گەرموگوڕی نەتەوەی کورد لە پی کێ کێ

بەهۆی ڕەوایەتیی ئیدۆلۆژی و جیهانبینینی سیاسییەوە نییە، بەڵکو ئامانج و داخوازیی نەتەوەیەکی کۆیلە و بندەستە کە ساڵانێکی زۆرە بەدوای ئازادی و ڕزگاریی خۆیدا وێڵە و، متمانەی بەهەر سەرۆکێکی کورد کردووە کە وشەی ئازادی و ڕزگاربوونی بەگوێیدا داوە.

ئێمە ئەم ڕوانینە هەڵەیەمان پێشتر و ئێستاش لەوتە و ڕوانگەی سەرۆکایەتیی حیزب و ڕێکخراوەی بەشەکانی دیکەی کوردستاندا بینیوە، کە بوون بەئەندام و بوون بەپێشمەرگەی هەموو پێکهاتەجیاوازەکانی کۆمەڵی کوردەواری بەمۆسڵمان و کۆمۆنیست و جۆتکار و مامۆستا و خوێندەوار و دەوڵەمەند و دێمۆکرات و ئاینەکانی دیکە و ... هتد، لەحیزب و ڕێکخراوەی دڵخوازی خۆیاندا، بەنیشانەی ڕاستوڕەوابوونی سیاسەتی حیزبەکانیان داوەتەقەڵەم، لەکاتێکدا بەشداربوونی هەموو چین وتوێژەکانی کۆمەڵگەی کوردەواریی لەخەباتی سیاسی وحیزبیدا، ئەم ڕاستینەیە بەزەقی ئاشکرادەکات کە تێکڕای نەتەوەی کورد سەر بەهەر چین و توێژێک بێت، حەز بە ژێردەستی ناکا و، خوازیاری ئازادییە. ئەمەش مانای وایە ئەم گەلە لەم بارودۆخەی ئێستادا پێویستی بە سازییەکی گشتی و نەتەوەیی هەیە کە بتوانێت وەک بەرەیەکی هاوبەش، هێزوتوانای تێکڕای گەلەکەی بخاتە خزمەتی پڕۆژەی ڕزگاریی نیشتمانییەوە. ڕاپەڕینی جەماوەریی باکووری کوردستان، ڕۆژهەڵاتی کوردستان و، هەروەها ڕۆژاڤای کوردستان کە چەند ساڵێک لەمەوبەر بەهۆی تیرۆری شەهیدی ڕێگەی سەربەخۆیی کوردستان دوکتۆر مەعشووق غەزنەویی لەدژی داودەزگەی سەرکوتی ڕژێمی داگیرکەری سووریا ڕابوون، نموونەی بەهێزن بۆ زانینی ئەم ڕاستییە.

هەموو ئەو نەتەوانەی کە بەدرێژایی مێژووی مرۆڤایەتیی، خاکەکەیان لەلایەن هێزی دەرەکی و زۆردارانی سەردەمەوە داگیرکراوە، تێکۆشیون و نیشتمانەکەیان لەدەستی داگیرکەر ڕزگارکردووە. خەباتی ڕزگاریخوازیی گەلان بەتایبەتیی پاش سەرهەڵدانی کۆلۆنیالیزمی جیهانیی لەدووسەدەی ڕابردوودا، بەپانتایی هەموو کیشوەرەکانی جیهان گەیشتە لووتکە و، دەیان نەتەوە لەسەرتاسەری جیهان، دوای دەرکردنی هێزەکانی داگیرکەر، بەسەربەخۆیی گەیشتن. ئەم دیاردەیە، بێگومان نەتەوەیەکی بندەستی وەک نەتەوەی کوردیش دەگرێتەوە کە لەپاش کۆتایی جەنگی دنیاگری یەکەم، بەزۆرەملی و بێپرسوڕاکردن پێی، لەنێوان پێنج ڕژێمی دیکتاتۆر و دژ بەئازادیدا دابەشکرا و، بەپێی نەخشەیەکی ڕەگەزپەرستانە کەوتنە جینۆسایدکردنی گەلی کورد لەڕووی ڕەگەزی و ئابووری و زمان و کولتووری و کانزا و سامانی کوردەواری و ئاسەواری مێژوویی کوردستانەوە. ئەمەش مانای وایە **هەوێن و دینەمۆی هەموو بزاڤ و ڕاپەڕینێکی نەتەوەی کورد لەکۆن و ئێستادا بۆ مەبەستی ڕزگاربوون**

بووە لەبندەستی وکۆیلەتییەک کە بەسەریدا سەپێندراوە. ناکۆکیی سەرەکیی لەکوردستان، لەنێوان نەتەوەی کورد و داگیرکەرانیدایە و، ئەم ناکۆکییەش بەداتاشینی ئیدۆلۆژی و بیرۆکەی چەوت و نانەتەوەییانە، نەیتوانیوە و ناتوانێت ئەم راستینەمێژوویی و رەوایە لە ناوەرۆکی بزووتنەوەکانی کورد بشواتەوە.

قۆناخی ئێستای خەبات لە کوردستان، قۆناخی خەباتی رزگاریی نیشتمانییە و، ئەم قۆناخەش لەڕۆژی دابەشکردنی کوردستانەوە دەستیپێکردووە و، بەدەرکردنی داگیرکەران لە کوردستان و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان کۆتایی دێت. ئەگەر لەم روانگەوپرنسیپەوە بروانینە پێڕەوپرۆگرام و خەباتی زۆرینەی پارتی و حیزب و رێکخراوەکانی کوردستان، دەتوانین بەڕاشکاوییەوە بڵێین: "نەک هەر خەبات و ئامانجیان لەخزمەتی بەرژەوەندی و ستراتیژی نەتەوەیی کورددا نەبووە، بەڵکو زیانی گەورەشیان لە یەکێتیی نەتەوەیی و بیری رزگاری و دامەزراندنی دەولەتی سەربەخۆی کوردستان داوە".

بەڕەسمی ناساندنی سنووری دەستکردی داگیرکەرانی کوردستان، هێنانەخوارەوەی داخوازیی گەلی کورد لەسەربەخۆییەوە بۆ مافی کولتووری و هێندێک دەسەلاتی بەرتەسکی نێوخۆیی، بەستنەوەی خەباتی نەتەوەی کورد بەچوارچێوەی سنووری ولاتانی داگیرکەرەوە و، کردنی کێشەی کورد بەکێشەی نێوخۆیی ولاتانی داگیرکەر، دەست پانکردنەوە و سواڵکەریکردن لەداگیرکەری بەشێکی کوردستان و هەڵگیرسانی شەڕ و تەقەکردن لەهێزی داگیرکەری بەشێکی دی، بەبێ هیچ پلان و ستراتیژی سیاسی و چەکداریی. حیزبپەرستی و پاوانخوازی و هاندانی ئەندام وپێشمەرگە لەدژی یەکدی، سازکردنی شەڕی نێوخۆیی و بەکوشتدانی هەزاران رۆلەی کورد بەدەستی یەک، سازکردنی شەڕولێکدانی نێوخۆ و، کوشتن و راونانی یەکدیی لەدەشت وچیاوگوندەکانی کوردستان بەناوی "شەڕی چینایەتیی!!"، پیلانگێڕیی لەدژی هاوڕێ و هاوسەنگەری حیزبی و، پەنابردنە بەر سازکردنی دەستەودەستەگەرێتیی و پرۆپاگەندەی ژەهراوی لەدژی یەک بۆ بەدەستەوەگرتنی دەسەلاتی حیزبی کە تاکو ئەورۆ بەردەوامە. سەرباری ئەمانەش دژایەتیکردنی بیری دامەزراندنی دەوڵەتی کوردی بەبیانووی داتاشراو و ناقۆلا و نابەجێوە، بەتێکڕا خەباتی نەتەوەی کوردیان لەهێڵی راستینەی خۆی کە گەیشتن بە ئازادی و سەربەخۆیی بووە، لاداوە. ئەوەش گەلێک ماڵوێرانی و نەهامەتی و قوربانیدانی بێئەنجامی لێکەوتووەتەوە و، پاش تێپەڕبوونی سەتوسی ساڵێک خەبات و قوربانیدانی لەژمارەنەهاتوو، هێشتا لەهیچ لایەکەوە ئاسۆیەکی روونمان لێ دیارنییە.

حیزب و پارتی و رێکخراوەکانی کوردستان جگە لەوەی کە ماوەی شەستوپێنج ساڵێکە (**لەپاش کۆماری کوردستان بەسەرۆکایەتیی پێشەواقازی**)، لەرێبازی نەتەوەیی لایانداوە، بەڵکو هەر

لەسەرەتاوە هیچیان لەسەر بناخەیەکی بابەتانە و زانستی و، بەپێی هەڵسەنگاندنی دروست لەبارودۆخی سیاسی وکۆمەڵایەتیی کوردستان دانەمەزراون و، لەڕاستیدا سەرچاوەی قەیرانی نێوخۆیی حیزبەکان هەر بۆ ئەم دوو دیاردەیە دەگەڕێتەوە.

حیزب و ڕێکخراوە سازکردن، پێویستی بەبوونی وڵاتێکی ئازاد و بەکەشێکی ئازادی سیاسی و دیمۆکراسی هەیە ،پێویستی بەوڵاتێکی ئازاد و دیمۆکرات هەیە کە لەیاسایدا، مافی دروستکردنی حیزب و کۆمەڵە و سەندیکای سەر بە ڕەگەز و چین و ڕوانگەی جیاواز، پارێزراوبێ. ئەمەش مانای وایە لەدروستکردنی حیزبدا دوو مەرجی سەرەکیی پێویستن:

یەکەمیان، هەموو ئەو حیزب و ڕێکخراوە کۆمەڵایەتی و سیاسی و ناڕامیارییانەی کە لەوڵاتێکدا پێکدێن، پێویستیان بە کەشێکی ئازاد و دیمۆکرات هەیە کە بەپێی یاسا ئازادی سیاسی وچالاکییان دەستەبەرکرابێ و، بتوانن لەڕێگەی میدیای سەر بەحکوومەت ومیدیای ئازادی دیکەوە، لەوبووجە و مووچەی کە لە حکوومەتەوە وەریدەگرن، پرۆپاگەندە بۆ ڕوانگە و ئامانجەکانی خۆیان بکەن و، هیچ بەربەست و ئاستەنگێک لەسەرڕێی چالاکی سیاسی و پرۆپاگەندەکردن بۆ حیزبەکەیان نەبێت.

دووەم، پێویستە لەیاسادا هەموو ئازادییەکانی تاک و کۆمەڵ و ئازادی ڕادەبڕین و سەربەستیی تەواو لەبڕیاردانی سیاسییدا ڕەچاوکرابێت، بۆ ئەوەی هەرکەسێک لەماڵی خۆی لەڕێگەی میدیاوە، یان بەبەشداریکردنی لەسەمینار و کۆڕوکۆمەڵی سیاسی وحیزبییدا، حیزب و ڕێکخراوە وسەندیکای دڵخوازی خۆی هەڵبژێرێت و دەگاتە باوەڕێکی وا کە بەرژەوەندیی ئابووریی لەڕێگەی فڵانە حیزب و فیسارە سەندیکاوە دەستەبەردەکرێت. ئەوجا لەڕێگەی هەڵبژاردن و ڕیفراندۆمی شارەداری و پەرلەمانەوە، هەر حیزب و ڕێکخراوەیەک ڕێژە و قەبارە و گەورەیی و بچووکی خۆی تەنیا لەو خولەتایبەتییەدا بۆ دەرکەوێ. دەوڵەتی هەڵبژێردراو تاخولی داهاتوو کە ماوەکەی یاسا دیاریکردووە دەسەڵات بگرێتەدەست. پاش تەواوبوونی ماوەکەی سەرلەنوێ خەڵکی وڵاتەکە دیسان لەڕێگەی دەنگدانەوە، حیزب یان حیزبەکانی دڵخوازی خۆیان هەڵبژێرنەوە و،دەوڵەتی نوێ دامەزرێنەوە. ئەوجا پێکهاتەی دەولەتی نوێ بەپێچەوانەی خولی پێشوو دەبێ، یان نا! ئەوە لەڕێگەی دەنگدانی خەڵکەوە دیاریدەکرێت!

بەهۆی بەڕێوەنەچوونی ئەم مەرجە زانستی و بنەڕەتییانە سەبارەت بەچۆنێتیی سازکردنی حیزب و ڕێکخراوە لەکوردستاندا کە نەتەوەی کورد بندەستی کۆمەڵێک ڕژێمی نادیمۆکرات و دیکتاتۆر و دژ بەئازادییە، بۆچوونێکی ناڕاست و نازانستانەیە ئەگەر سەرۆکی حیزبێک، خۆی و حیزبەکەی، بەسەرۆک وپێشڕەوی نەتەوەکەی، یان بەسەرۆکی چین و توێژێکی تایبەتی نەتەوەکەی بزانێت و، ئەومافە بدات بەخۆی، چارەنووسی سیاسیی نەتەوەکەی دیاری بکات.

بێگومان، تاکو ئەو ڕۆژەی نەتەوەی کورد بندەستی داگیرکەرانییەتی، ناتوانین بیر لەوە بکەینەوە کە ئەو ئازادییە سیاسی و کۆمەڵایەتییانەی کە لەسەرەوە ئاماژەم کردپێی، لەکوردستاندا دابینیان بکەین. حیزبحیزبێنە و سازکردنی پارت و حیزبی تازە هێندەی دیکە پرسی کورد ئاڵۆزتر دەکا. تاکەڕێگەیەک کە بتوانێت لەڕوانگەی زانستی و نەتەوەیی و مێژووییەوە خزمەتی چارەسەرکردنی کێشەی لەمێژینەی نەتەوەی کوردبکات، ئەوەیە دەبێ ناوەندێکی کوردستانیی بەهێز دابمەزرێندرێ و، هەموو ئەو پارت و ڕێکخراوە رامیاری و ناڕامیاری و کەسایەتیی نیشتمانپەروەر و، نوێنەری هەموو پێکهاتەجیاوازەکانی کوردستان کە باوەڕیان بەسەربەخۆیی و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستان هەیە، تێیدا بەشداربن. سەرپەرشتیی لەشکری رزگاریخوازی کوردستان و راگەیاندن و ڕێکخستنی جەماوەری و خەباتی دیپلۆماسی و ... بگرێتەئەستۆی و، تێبکۆشێت، بۆ سەرۆکایەتیکردنی پرسی کورد لەدەرەوە و لەنێوخۆی وڵات .

بۆ جێبەجێکردنی ئەم ئەرکە مێژووییە، لەساڵی 1985 دا کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان دامەزرا – کە منیش یەکێکم لە ئەندامەکانی. دواتر لەساڵی 1995 کۆنگرەی نەتەوەیی کوردستان هاتەدامەزراندن. ئەم دوو سازییەنەتەوەییە، سەرەڕای هەموو هەوڵ و چالاکی و دڵسۆزییەک کە پێشووتر وئێستا و لەداهاتوودا نواندوویانە و دەینوێنن، لێ پتر وەک حیزب کاریان کردووە و، هەریەکەیان بەهۆی هەڵە و کەموکورتیی جیاوازی تایبەت بەخۆیانەوە، نەیانتوانی و ناتوانن لەئاست ئەو بەرپرسیارەتییە گەورەیەدابن کە لێیان چاوەڕواندەکرا (**بەتەمام لەدەرفەتی گونجاودا، سەبارەت بەهۆکارەکانی سەرنەکەوتنی ئامانج و پرۆژەکانی ئەم دوو کۆنگرەیە بنووسم**).
بۆیە ئەگەر بڕیاری دامەزراندنی ناوەندێکی نەتەوەیی دەدرێت، دەبێ لە هەڵەوکەموکورتی و هۆکارەکانی سەرنەکەوتنی ئەم دوو ناوەندە بکۆڵدرێتەوە و، بناخەی ناوەندێکی کوردستانیی بەهێز دابڕێژرێ کە لەنێوخۆی کوردستان پشتی پێببەسترێ و، لەئاستی نێونەتەوەییشدا وەک دەمڕاستی پرسی کورد حیسابی لەسەر بکرێت.

ئەو حیزب وپارت و ڕێکخراوانەی کە لەنێوخۆ و لەدەرەوەی کوردستان دامەزراون و، پرۆگرامی ئازادی و سەربەخۆیی کوردستانیان هەڵگرتووە، دەتوانن رۆڵی بەرچاو وگرنگ لەپێکهێنانی ئەم دەزگە نەتەوەییەدا بگێڕن و، توانای مادی و راگەیاندن و ژمارەی ئەندام و سەرکردەیەتییان تێکەڵ بەیەک بکەن بۆ پتەوکردنی بەردی بناخەی ئەم سازییە نەتەوەییە. بەڵام ئەگەر ئەمانیش هەر گیرۆدەی ناوناوبانگ و حیزبپەرستی و دەسەڵاتخوازیی بن، ئەوا لەداهاتوودا دەبن بە کۆمەڵێک سیاسەتکاری ناکۆک و ناتەبا و دژبەیەک، کە جیاوازییان لەگەڵ حیزبەکانی دی، تەنیا لەوەدادەبێ کە باس لە سەربەخۆیی کوردستان دەکەن و، سەربەخۆیی

کوردستانیان پێخۆشە، بەمەرجێک پلەوکورسیی سەرۆکایەتییان بپارێزری، کە ئەوەش بێگومان هیچ خزمەتێک بە کێشەی کورد ناگەیەنێت.

لەبەر زۆر هۆ وکێشەی نێوخۆیی کە حیزبە کلاسیک و دەسەڵاتدارەکانی کوردستان لەخولقاندنیدا دەستی باڵایان هەیە، لەبارودۆخی ئێستادا دژوار و ئەستەمە دەزگەیەکی یەکگرتووی نەتەوەیی بۆ هەموو بەشەکانی کوردستان دابمەزرێت. لەبەر ئەوە دەتوانرێت لەپێشدا لەهەر یەک لەبەشەکانی کوردستان بەدرۆشم و ئامانج و پرۆگرامی نەتەوەییەوە کۆنگرە، یان ناوەندی نەتەوەیی لەبەشە جیاجیاکانی کوردستان سازبکرێت. هاوکات هەوڵبدریّ بۆ رێککەوتن لەسەر پلاتفۆرمیکی هاوبەش لەنێوان حیزب و پارتەکانی هەموو بەشەکانی کوردستان کە لەبەرامبەر پیلانی داگیرکەراندا یەکدیی بپارێزن و، بەبیری یەکبوون وهاوچارەنووسییەوە بەرەورووی ئەو کێشانە ببنەوە کە بەرەورووی هەر یەکێک لەبەشەکانی کوردستان دەبێتەوە. ستراتیژ و ئامانجی دوارۆژیش، یەکخستنی خەباتی تێکرای نەتەوەی کورد بۆ رزگارکردنی خاکی سەرتاسەری کوردستان و دامەزراندنی حکوومەتی یەکگرتووی فیدراڵی کوردستان بێت.

کورت وکرمانجیی، بەهۆی بیروباوەڕ و کولتووری رەگەزپەرستی و هەستی مەزنخوازیی نەتەوەکانی باندەستی کورد کە مێژوویەکی سەدان ساڵەی هەیە، زەمانێکی زۆری دەوێت کە ئەو کولتوورە رەگەزپەرستانەیە گۆڕینی بەسەردا بێ و، بیری ئازادیخوازیی و یەکسانی و، کولتووری رێزگرتن لەنەتەوە و رەگەزی جیاواز جێی بگرێتەوە. ئەم گۆڕانکارییەش لەبیرومێشکی نەتەوەکانی باندەستی کورد کە دیارنییە چ ساڵ و زەمان و سەدەیەک روودەدات، ئەرکی نەتەوەی بندەستی کورد نییە، بەڵکو ئەرکی رۆشنبیران و چینی خوێندەواری ئەو گەلانەیە کە لەباتی دژایەتیکردنی گەلی کورد و، خۆشکردنی ئاگری قەلاچۆکردنی گەلی کورد، بڕیاربدەن بۆ گۆڕینی سیستەمەکانی دیکتاتۆر و نامرۆڤانەیان. ئەگەرچی ئەوکاتیش نابێ گەلی کورد بەوە دڵخۆشبکرێت کە لەسایی حکوومەتێکی دیمۆکراتی داگیرکەردا، مافی کورد دابیندەکرێت. چۆنکە ئێمە حکوومەتەکانی دیمۆکراتی ئیسرائیل و ئینگلیز و سپانیا دەبینین کە بەرامبەر داخوازیی فەلەستین و ئیرلەند و باسک، هەڵوێستیان چۆنە! دروستکردنەوەی عێراقی نوێ لەلایەن سەرۆکایەتیی باشووری کوردستانەوە باشترین نموونەیە بۆ دڵنیابوونی ئەم راستییە، کە هەر لەیەکەم رۆژەوە دەسەلاتدارانی تازەی عێراق لە غازی عەجیل عەلیاوەر (کۆنەزاواکەی پارتیمان!!) تاکو جەعفەری و مالکی، دڵسۆزیی لەرادەبەدەر و پێوەندیی نازانستانە و ناسیاسییانەی کوردیان بەکارهێنا بۆ پتەوکردنەوەی چوارچێوەی دەسەڵاتی تازەی عێراقی عەرەبیی، بێئەوی یەکێک لەو مافانە بەڕەسمی بناسن کە لە2003 ەوە تاکو ئێستێ سەرۆکایەتیی کورد بەتکا و رجاوە داوای جێبەجێبوونیان دەکات!

لەبەر ئەوە بائیتر "**بەس بێ!**" و، لەباتی سەرقاڵکردنی کورد بەچارەسەریی لابەلا و چەوتەوە، با سەرۆکایەتیی کورد بۆ قەرەبووکردنەوەی هەڵەکانی رابردوو، داوا لەنەتەوەی کورد بکات درۆشمی رفراندۆم بۆ کوردستان و، سەربەخۆیی بۆ کوردستان هەڵبگرێ و، داوا لە کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکان و، وڵاتانی دیمۆکرات بکرێت با بێنە کوردستان و، سەرپەرشتیی راپرسییەکی گشتیی بکەن لەکوردستان، بۆ ئەوەی نەتەوی کورد بتوانێ، لەمێژووی پڕکارەسات و خوێناویی خۆیدا، جارێک بەبێ ترس، لەئازادیی تەواودا دەنگ بۆ دیاریکردنی چارەنووسی خۆیبدات. با لەمەبەدواوە، بیری ئازادیخوازی و دیمۆکراسی و رێزگرتن لەبیروڕا و داخوازیی راستینەی گەلی کورد، لەلایەن حیزبەکانییەوە پێڕەوبکرێت. سەردەمی حیزبپەرستی و سەرۆکی تاقانە و حیزبی پێشڕەوی فەرمانڕەوا کە تایبەت بوون بەکولتووری سیاسیی چەپی کلاسیکی ستالینیزم، بەسەرچووە و، ئەم کولتوورە نادیمۆکراتییە دەبێ لەوێژەی سیاسی و گۆڕەرپانی خەباتی نەتەوەی کورد لەهەموو بەشەکانیدا ریشەکێش بکرێت. بەشداریکردنی راستەوخۆی هەموو پێکهاتەجیاوازەکانی کوردستان بەهەموو ئاین و ئاینزا و ئایدۆلۆژی و چین و توێژەجیاوازەکان لەژێر چەترێکی هاوبەشی کوردستانیدا کە دەنگ و رەنگی خۆیانی تێدا ببیننەوە، جگە لەوەی کە هێزوتوانای مەزن بە خەباتی نەتەوەی کورد دەبەخشێت، هاوکات هاوکاری و هاوخەباتیکردنی هەموو ئەو پێکهاتانە پێکەوە، تێکڕای دانیشتوانی کوردستان فێری پێکەوەژیانی هێمنانە و رێزلێنان لەبیروڕای جیاواز دەکا و، لەڕەوتی خۆیدا کولتووری سیاسی و دیمۆکراسی و بیری ئازادیخوازی و یەکسانیی لەنێو مێشکی تاک تاکی دانیشتوانی کوردستان بەئاین وئیدۆلۆژی و بیروڕای جیاوازەوە دەچێنێ و، ئەو حکوومەتە کوردستانییەی کە دواڕۆژ لە کوردستان دادەمەزرێ، حکوومەتێک دەبێت کە لەسەر بناخەی دادپەروەری و ئازادی و دیمۆکراسی و رێزگرتن لەمافەکانی مرۆڤ دادەنرێت.

لێرەدا بەنووسینەوەی دووکۆپلە لەوتەکانی یەکێک لەسەرکردەکانی بزووتنەوەی رزگاریخوازی جوو بەناوی **مەناخیم بیگن** (2*) کۆتایی بەنووسینەکەم دێنم. مەناخیم بیگن، پێداچوونەوەیەکی وردی لەسەر خەباتی جووەکان لەسەرزەویی فەلەستین، لەدژی سوپای ئینگلیز و عەرەبەکانی نیشتەجێی ئەو مەڵبەندە، لەساڵانی نێوان 1942 بۆ 1948ی سەدەی رابردوودا نووسیوە. جێکردنەوەی ئەم قسانەی مەناخیم بێگن لەم وتارەدا، بەمانای پشتیوانیکردن و دژایەتیکردن کێشەی نێوان فەلەستین و ئیسرائیل نییە، چونکە ئەو کێشەیە نەلەرابردوو و، نەئیستا و، نەلە داهاتوودا هیچ پێوەندییەکی بەکورد و کێشەی رەوای کوردەوە

نییە و، نابێت، بەڵکو تەنیا بۆ زانینی ئەو ڕاستییەیە کە سەرکردەی گەلێک 65 ساڵ بۆ 70 ساڵ پێش ئێستا بەوشێوەیە بیریان لەپاراستنی یەکێتیی گەلەکەیان و، سازکردنی دەوڵەت بۆ گەلەپەرشوبڵاوەکەیان کردووەتەوە و، ئەوڕۆ وڵاتەیەکەیان لەڕووی ئابووری و پیشەسازی و سەربازییەوە گەیاندووەتە ریزی پێشکەوتووترین وڵاتانی جیهان، ئەوجا بەراوردیان بکەین لەگەڵ سەرکردەکانی کورد کە هەموو هەوڵیان بۆ ئەوەیە یەکێتیی سنووری وڵاتانی داگیرکەر بپارێزن و، لەڕۆژێکی وەک ئەمڕۆ کە لەسەرەتای هەزارەی سێیەمی زایندا‌ین، هێشتا مەترسیی ڕوودانی شەڕی نێوخۆیی لەنیوماندا هەرماوە!

سەرنجتان بۆ خوێندنەوەی وتەکانی مەناخیم بێگن ڕادەکێشم:

"... ئەوەی ئازادیی دەوێ، نەفرەت لەکۆیلەتی دەکات... ئەوەی گەلەکەی خۆشدەوێت، رقی لەدوژمنی گەلەکەیەتی. ئەوەی نیشتمانپەروەرە، رقی لەهەموو زروزۆڵەکێکی نێو نیشتمانەکەیەتی. لەبەرامبەر پیلانەکانی کاربەدەستانی ئینگلیز وگوشاری سوپای ئینگلیز و سیخوڕەکانی بۆ سەرمان، چەند هۆیەک هەبوون دەبوونە بەربەست کە شەڕی نێوخۆیی لەنێوماندا روونەدەن:

یەکەم – ئێمە هیچکاتێک لەحیزبەکەماندا، حیزبی (ئەرەگۆن زفای لیۆمی)، ئەندامان و لایەنگرانمان بەوە گۆش نەکرد کە دژایەتی حیزبەکانی دیکەی جوو بکەن. چۆنکە ئەو بۆچوونە هەڵەیە کە دەتهاوێژێتە سەر کەڵەکەی شەڕی براکوژیی.

دووەم – هۆیەکی دیکەی هەڵگیرسانی "شەڕی براکوژیی"، نیازی چوونەسەر تەختی دەسەلاتە. ئێمە هیچکاتێک بۆ ئەوە نەجەنگاین کە دوارۆژ دەسەلات بگرینەدەست. ئێمە تەنیا بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی ئیسرائیل دەجەنگاین. ئێمە شۆرشمان کرد بۆ رزگارکردنی نەتەوەکەمان، نەک بۆ حوکمکردنیان!! هاندەرمان بۆ خەبات بیروباوەڕەکەمان بوو. تەنانەت ئەگەر بیروباوەڕەکەشمان پێویستی بەخوێنی خۆشمان بوایە، درێخیمان نەدەکرد و، ئامادەبووین لەپێناو ئامانجماندا بکوژرێین، بەلام دوارۆژ کێ حوکمی ئەو دەوڵەتەدەکات کە ئێمە رەنجمان بۆداوە و، قوربانیمان بۆ داوە، گرنگ نییە. مەبەستی سەرەکیی ئێمە دامەزراندنی ئەو دەوڵەتەیە و، کردنەوەی دەرگەکانییەتی بۆ گەڕانەوەی هەزاران جوو، بۆ ئەوەی پاش سالانێکی دووروودرێژی بندەستی و بەشمەینەتیی، هەناسەیەک بەئازادیی بدەن. ئەگەر بمانویستایە لەپێناوی دەسەلاتوەرگرتندا شۆرش بکەین، ئەوا دەبووینە دوو دەستەی جیاوازی دژ بەیەک و، خەبات و شەڕمان دژی عارەب و ئینگلیز تووشی شکست دەبوو. ئەوەی بۆ دەسەلاتوەرگرتن شۆرش دەکات، ئامادەیە لەوپێناوەدا هاوکاریی دوژمنی نەتەوەکەشی بکات! بەلام ئێمە کاری وامان لێ نەوەشایەوە... دەست لەنێو دەست، شەڕی ئینگلیز و شەڕی عەرەبانیشمانکرد، چۆنکە ئامانجی هەمووومان رزگارکردنی گەلەکەمان بوو. نەخێر ئێمە یەکین و ناتوانین رقمان لەیەکدی بێتەوە. ....".

(1*) – قسەکانی مەحموود ئەسعەدبەگ (وەزیری داد) ی تورکیا لەرۆژنامەی "ملیت" ی تورکی، رۆژی 19ی جۆزەردانی ساڵی 1930 بڵاوبووەتەوە. لە پەرتۆکی "کێشەی مێژینە و ئێستای کورد"، وەرگیراوە لەنووسینی: "سەرکردەی نەتەوەیی و قارەمانی کورد، ژنەراڵ ئێحساننووری پاشا. بەرێز محەممەد حەمەباقی لەعەرەبییەوە کردوویەتی بە کوردی.

(2*) – پەرتۆکی "راپەڕین" (The Revolt)، لەنووسینی مەناخیم بێگن، سەردار سدیق ئەمین کردوویەتی بەکوردی. ساڵی 1996 لە سوێد چاپکراوە.